

PALVELUA SAAMENKIELELLÄ

-Työntekijöiden kokemuksia pohjoissaamen kielikurssista Lapin keskussairaalassa vuonna 2014

Hattukangas Kirsi
Kalliokoski Kati

Opinnäytetyö
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Hoitotyön koulutusohjelma
Sairaanhoitaja AMK

2016

Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Hoitotyön koulutusohjelma
Sairaanhoitaja AMK

Tekijä	Kirsi Hattukangas, Kati Kalliokoski	Vuosi	2016
Ohjaaja	Ritva Varrio		
Toimeksiantaja	Lapin keskussairaala		
Työn nimi	Palvelua saamen kielellä - Työntekijöiden kokemuksia pohjoissaamen kielikurssista Lapin keskussairaalassa vuonna 2014		
Sivu- ja liitemäärä	45 +10		

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata Lapin keskussairaalan henkilökunnan kokemuksia saamen kielen kurssista. Tavoitteena oli edistää saamenkielisten potilaiden omakielisten terveyspalveluiden toteutumista Lapin keskussairaalassa. Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista tutkimustapaa. Aineisto opinnäytetyötä varten kerättiin itselaatimamme kyselykaavakkeen avulla. Kyselykaavakkeet lähetettiin sähköisesti maalisi- huhtikuun 2015 välisenä aikana pohjoissaamenkielen kurssilaisille. Saatamme kyselyt sähköisessä muodossa takaisin, analysoimme aineiston induktiivisen sisällön analyysin mukaan.

Opinnäytetyön kyselylomakkeen tulosten perusteella pohjoissaamen kielikurssin käyneiden kokemukset olivat pääsääntöisesti hyviä. Kehitettäviä asioita löytyi kurssilaisten mielestä kurssin sisältöön ja aikataulutukseen liittyen. Tulosten perusteella kurssin käyneet tunsivat lähes yhtenevästi, että he kykenevät antamaan palvelua paremmin Pohjoissaamenkielisille potilaille tai asiakkaille kurssin käytyään.

Opinnäytetyön tuloksia voidaan mahdollisesti hyödyntää tulevien kurssien järjestämisen suunnittelussa ja kehittämisessä. Jatkotutkimuksella voisi selvittää, kuinka tutkimustuloksissa ilmi tulleita asioita on mahdollisesti kehitetty. Jatkotutkimuksena voisi myös selvittää Pohjoissaamenkielisten ajatuksia saamastaan omakielisestä palvelusta Lapin keskussairaalassa.

Avainsanat Saamelaisuus, kulttuuri, vähemmistökansa, Lapin keskussairaala, pohjoissaame

Social Services, Health and Sport
Degree Programme in Nursing
Bachelor of Health Care

Author	Kirsi Hattukangas, Kati Kalliokoski	Year	2016
Supervisor	Ritva Varrio		
Commissioned by	Lapland Central Hospital		
Subject of thesis	Service in the Sámi language – Staff Experiences of a North Sámi Language Course at the Lapland Central Hospital in 2014		
Number of pages	45 + 10		

The objective of this thesis was to present the experience of the staff at the Lapland Central Hospital of taking a Northern Sámi language course. The purpose was to promote the services for the Sámi speaking patients at the Lapland Central Hospital.

The material was collected by using questionnaires. The questionnaires were sent to the course participants in March and April 2015. The replies were analyzed using an inductive contents analysis method.

The participants of the Northern Sámi language course regarded their experiences mainly as positive. However, the course contents and the schedule should be improved. According to the results of North Sámi language course participants felt that they can provide better services in Northern Sámi language after taking the language course. The results of the thesis can possibly be used in the future courses. Further research is needed to find out how the course has been developed. In addition, it could also be studied how the Northern Sámi speaking patients regard the services provided in their mother tongue at the Lapland Central Hospital.

Keywords Sámi, culture, indigenous people, Lapland Central Hospital, Northern Sámi

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 TARKOITUS JA TAVOITE	9
3 SAAMELAINEN ASIAKAS HOITOTYÖSSÄ.....	10
3.1 Saamelainen potilas hoitotyön asiakkaana.....	10
3.2 Hoitotyön arvot ja periaatteet saamelaisen asiakkaan kohtaamisessa....	10
4 SAAMELAISUUTTA TUKEVAT LAINSÄÄDÄNNÖT JA PALVELUT	15
4.1 Kielilaki, saamen kielilaki ja yhdenvertaisuuslaki.....	15
4.2 Saamenkielen kurssi	16
4.3 Saamelaisalueen koulutuskuntakeskus kurssin järjestäjänä	17
4.4 Laki saamelaiskäräjistä ja SámiSoster oy	18
4.5 Laki potilaan asemasta ja oikeuksista	19
5 SAAMEN KULTTUURI JA KIELI	21
5.1 Saamelaisuuden perinteet.....	21
5.2 Saamen kieli, kielisukulaisuus ja kantasaamen eriytyminen.....	22
5.3 Saamen kielen levinneisyys	24
6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	26
6.1 Laadullinen tutkimusmenetelmä	26
6.2 Tutkimukseen osallistujat.....	27
6.3 Aineistonkeruumenetelmät ja lomake	27
6.4 Aineisto ja sen analyysi	27
6.5 Eettisyys ja luotettavuus	29
7 TUTKIMUSTULOKSET	31
7.1 Yleistä tutkimuksesta.....	31
7.2 Kielikurssille osallistuneiden henkilökohtainen mielenkiinto opiskeluun ..	31
7.3 Kokemuksia pohjoissaamen kielikurssin toteutuksesta	32
7.4 Kielikurssin vaikutus henkilökunnan ammatilliseen kohtaamiseen	34
7.5 Kielikurssin vaikutus henkilökunnan ammatilliseen kasvuun	35

8 POHDINTA.....	38
8.1 Tutkimustulosten merkitys	38
8.2 Opinnäytetyön aiheenvalinta.....	38
8.3 Opinnäytetyön teon eri vaiheet	39
LÄHTEET	42
LIITTEET	46

KÄYTETYT MERKIT JA LYHENTEET

LKS Lapin keskussairaala

1 JOHDANTO

Saamenkieliset asukkaat ovat oikeutettuja saamen kielilain mukaan (1086/2003) saamaan omakielisiä palveluja niin sosiaali- ja terveystalouden palveluita kuin muitakin viranomaisissa käyttäessä. Tämä laki perustuu siihen, että kaikkien tulee ro- tuun, kieleen, uskuntoon tai muihin seikkoihin katsomatta saada turvallista ja hy- vää hoitoa. Jotta nämä asiat toteutuisivat, ovat kyseiset oikeudet turvattu. Poti- laalla on oikeus hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon sekä kaikkeen siihen liitty- vään hyvään kohteluun. Potilaan hoito on järjestettävä ja häntä tulee kohdella hänen ihmisarvoaan, yksityisyyttään sekä vakaumustaan kunnioittaen. Potilaan yksilölliset tarpeet, äidinkieli ja kulttuuri on mahdollisuuksien mukaan otettava huomioon hänen hoidossaan ja kohtelussaan.

Terveyspalveluja on kehitetty saamenkielisiksi viime vuosikymmeninä saamelais- ten kotiseudulla. Nykyisin saamen kieltä puhuu arviolta noin 30000 ihmistä. Äi- dinkielenään saamea puhuu noin 3000 ihmistä. (Daher, Hannikainen & Heikin- heimo 2012, 40,4.) Saamelaisen äidinkielen palveluiden saatavuuden suhteen saamelaiset ovat edelleenkin eriarvoisessa asemassa verrattaessa muuhun suo- malaisväestöön. Laeista ja asetuksista huolimatta julkiset palvelut eivät ole vielä saatavilla asiakkaan omalla kielellä. Palvelujen saatavuus on jonkin verran pa- rantunut peruspalveluiden osalta mutta joiltain osin jopa huonontunut. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 2016.)

Terveystalouden palveluiden tulisi omalta osaltaan tukea saamen kielen kehitystä ja rikkaana säilymistä, sillä nämä palvelut luovat tärkeitä kielenkäyttöympäristöjä. Lähtökohtana on, että asiakkaalla on oikeus oman kielen käyttöön hoitotyössä. Tärkeimmäksi asiaksi koemme hoitoetiikan; voimmeko antaa laadukasta ja tur- vallista hoitoa ja ohjausta, jos kuormitamme asiakasta tai potilasta hoitotilan- teessa vieraalla kielellä? (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 2016.)

Terveyden- ja hyvinvointilaitoksen mukaan koti- ja hoitopalveluiden tarve kasvaa lähitulevaisuudessa saamelaisväestön ikääntyessä. Jotta saamelaiset pystyisi- vät ylläpitämään terveyttään ja hyvinvointiaan, tarvitaan omakielisiä palveluita. Esimerkiksi psykososiaalisia palveluja ja kuntoutusta saa saameksi Lapin

keskussairaalassa lähinnä tulkkauspalveluita käyttäen. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, 2016, Koivunen K., Makkonen, M., Manner, H., Peurasaari, S. & Vilmi-Johansson, L. 2015, 25.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata Lapin keskussairaalan henkilökunnan kokemuksia saamen kielen kurssista. Tavoitteena on edistää saamenkielisten potilaiden omakielisten terveystalveluiden toteutumista Lapin keskussairaalassa.

Lähdimme etsimään tietoa jo olemassa olevista tietolähteistä. Tietolähteinä käytimme nettilähteitä, opinnäytetöitä sekä saamelaisuutta käsittelevää kirjallisuutta. Lisäksi teimme läheistä yhteistyötä Lapin keskussairaalassa työskentelevien sekä kurssin mahdollistaneiden tahojen kanssa.

2 TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata Lapin keskussairaalan henkilökunnan kokemuksia saamen kielen kurssista. Tavoitteena on edistää saamenkielisten potilaiden omakielisten terveystalveluiden toteutumista Lapin keskussairaalassa.

Sosiaali- ja terveystalveluissa korostuvat omakielisyys sekä kulttuurillinen ymmärrys saamelaisten palveluissa. Sosiaali- ja terveystalveluissa käsiteltävät asiat ovat henkilökohtaisia ja lisäksi hankalasti kommunikoitavia. Myös yksilön tarve tulla kuulluksi ja ymmärretyksi omalla äidinkielellään korostuu erityisesti sosiaalisissa ja terveydellisissä ongelmissa.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten pohjoissaamenkielen kurssi edisti henkilökunnan taitoja ja asenteita antaa saamenkielistä palvelua?
2. Miten pohjoissaamen kielikurssi lisäsi henkilökunnan motivaatiota opiskella lisää saamenkieltä?

3 SAAMELAINEN ASIAKAS HOITOTYÖSSÄ

3.1 Saamelainen potilas hoitotyön asiakkaana

Yhteistyön onnistuminen hoitohenkilökunnan ja saamelaisen asiakkaan välillä edellyttää hyvää yhteistyötä molemmilta osapuolilta. Kommunikointia ja vuorovai-
kutustaitoja tarvitaan hyvin paljon hoitosuhteen onnistumiseksi. Jos hoitajalla ja
asiakkaalla ei ole yhteistä kieltä, jolla kommunikoida, asiakkaalla ei ole mahdolli-
suutta vahvistaa minäkuvaansa ja identiteettiään. Hoitokodissa ja palvelutaloissa
asuvan saamelaisen tulee saada olla kanssakäymisissä omakielisten ihmisten
kanssa, sillä tämä vaikuttaa positiivisesti saamelaisen asukkaan mielentervey-
teen. (Magga 2008.)

Saamen kieltä puhuvan asiakkaan hyvä apu on saamenkielentaitoinen työntekijä,
joka helpottaa kommunikaatiota. Mikäli saamelainen puhuu heikosti suomea tai
ei osaa kieltä lainkaan, on vaihtoehtona myös saamen kielen tulkin käyttö. Käy-
tettävän tulkin tulee kuitenkin olla ammattilainen. Saamenkielisten asiakkaiden
kohdalla ei tulisi kuitenkaan käyttää sanaa tulkki perinteisessä mielessä, vaan
kielellisestä avustajasta, joka toimisi kielen ja kulttuurin tulkkina. (Magga 2008;
Lukkarinen 2001.)

Vaikka henkilökunnalla olisikin tekninen kielitaito hallussa, se ei kuitenkaan riitä
asiakkaan tilanteen hahmottamiseen ja asiakassuhteen kehittämiseen. Kulttuurin
tunteminen ja laajempi kielen käyttö on välttämätöntä, jotta diagnoosi ja hoitosuo-
situkset voitaisiin tehdä. Asiakkaan kulttuuriset taustat huomioon ottaen on hel-
pompia ymmärtää asiakkaan elämää ja tapoja. Oman haasteensa omakielisiin pal-
veluihin tuo se, että Suomessa saamenkieliä on kolme. Nämä kolme saamen-
kieltä ovat niin erilaisia, että keskenään eri saamen kieltä puhuvat saamelaiset
eivät välttämättä ymmärrä toisiaan. Lisäksi saamelaisalue on laaja ja harvaan
asuttu, mikä tuo omalta osaltaan haastetta kielellisten palveluiden turvaamiseen.
(Magga 2008; Lukkarinen 2001.)

3.2 Hoitotyön arvot ja periaatteet saamelaisen asiakkaan kohtaamisessa

Terveysalan arvoperustaan pohjautuvat kaikki hoitotyön toiminnan arvot. Amma-
tillisessa toiminnassa terveysalalla edistetään oikeudenmukaisuutta, tasa-arvoa,
inhimillisyyttä sekä itsemääräämisoikeutta kaikissa ihmisen elämän

vaiheissa. Potilaana ihminen osallistuu oman hoitonsa ja kuntoutuksensa suunnitteluun ja päätöksentekoon. Ihmisen auttamisen lähtökohtana hoitotyössä on ajatus siitä että, jokainen ihminen on ainulaatuinen ja että jokaisen ihmisen elämä on arvokas. Hoitajan kykyä kohdata erilaisia potilaita syventää se, että hän osaa ottaa huomioon potilaan omia näkemyksiä sekä ymmärtää niitä. Potilaan oma kokemus hyvästä olostä ja terveydestä on aina auttamisen tavoitteena. (Kassara 2005, 12.)

Hoitotyössä myös ihmissuhteet perustuvat arvoihin. Arvoja ovat hyvyys, oikeudenmukaisuus ja totuus. Nämä arvot välittyvät hoitajasta potilaaseen hoitotilanteessa. Hoitaja toimii hoitotyössä toista ihmistä varten sekä toisen ihmisen tukena. (Kassara 2005, 12.)

Suomalaisessa terveydenhuollossa monikulttuurisuus kasvaa ja laajenee koko ajan, jonka seurauksena terveydenhuollon henkilökunnalta vaaditaan kulttuurillisen osaamisen jatkuvaa kehittämistä. Hoitosuhteissa ja hoitoyhteisöissä joudutaan useammin kuin ennen vastakkain uudenlaisten ilmiöiden kanssa. Näitä osaamisalueita pidetään jokseenkin vaikeina sekä haasteellisina. Vaikeuden tunne voi johtua hoitajilla osaksi siitä, että monikulttuurisessa hoito- ja vuorovaiikutustilanteissa liittyy aina tarve liittää yhteen erilaisia elämänkatsomuksia, arvoja ja toimintatapoja. Kun kaksi ihmistä eri kulttuurista kohtaa, vaaditaan kummaltakin osapuolelta tietynlaista herkkyyttä ja suvaitsevaisuutta. (Abdelhamid, Juntunen & Koskinen 2009, 7).

Kulttuurin määrittäminen on vaihdellut kovasti aikojen kuluessa sekä tieteen aloista toiseen. Kulttuurin avulla pyritään ymmärtämään kuinka eri kulttuurit ovat syntyneet ja kehittyneet, miten eri kulttuurit eroavat toisistaan ja mitä eri kulttuurit merkitsevät yksilöille ja yhteisöille. Kulttuurin historia ja sosiaaliset suhteet muodostavat ihmisen ajattelun, arvot, asenteet sekä toimintatavat. Ihminen muokkaa omaa ajatteluaan ja kehittää kulttuuriaan eli omaa tai jonkin ihmisryhmän tapaa elää omaa elämäänsä. Kulttuurilla on ihmiselle suuri merkitys ja se tarkoittaakin kokonaisuudessaan ihmisen omia kehittyneitä elintapoja, arvoja, uskomuksia sekä erilaisia tuotoksia elämässään jotka myöhemmin välittyvät sukupolvilta toisille, yleensä kielen, kasvatuksen ja erilaisten

symboleiden välityksellä. Kulttuuria pidetään ihmisen elämän viitekehyksinä. (Abdelhamid, Juntunen & Koskinen 2009, 16).

Kulttuurillinen moninaisuus ei liity ainoastaan etniseen taustaan tai ulkoisiin, havaittavissa oleviin ominaisuuksiin. Siihen kuuluu paljon alakulttuureja. Jokainen ihminen kuuluu johonkin alakulttuuriin ja oma kulttuurillinen identiteettimme on rakentunut ja kehittynyt osaksi jokapäiväistä elämäämme. Kulttuurin monikäsitteisyyttä hahmottaa myös se että, esimerkiksi hoitotyö, omana ammatillisena alakulttuurina rakentuu omista säännöistä, arvoista, hoitotyön periaatteista ja sopimuksista. Nämä asiat ovat osittain samankaltaisia ympäri maailman. (Abdelhamid, Juntunen & Koskinen 2009, 17).

Transkulturaatio on vuorovaikutusprosessi, jossa kaksi tai useampi eri kulttuuriin kuuluva kohtaavat. Transkulttuurisuudessa kunnioitetaan sekä arvostetaan erilaisia ihmisen elämisen valintoja ja tapoja. Työskentely transkulttuurisessa hoitotyössä perustuu siihen että, kummallakin osapuolella on oikeus tulla kuulluksi ja oikein ymmärretyksi. Yhteisöjä ja identiteettejä ei nähdä muuttumattomina ja vakiintuneina vaan muuttuvina, moninaisina, historialliseen paikkaan ja aikaan sijoittuvina, monimuotoisina prosesseina sekä erotteluprosessin tuloksena syntyneinä. Ihmisellä tulee aina olla oikeus ja mahdollisuus valita itse oma identiteettinsä, se voi olla enemmistö- tai vähemmistöidentiteetti tai osia useista erilaisista identiteeteistä. (Moty.)

Transkulttuurisen hoitotyön päämääränä sekä tarkoituksena on kehittää erilaisia käytäntöjä hoitotyössä sekä myös kehittää henkilökunnan kulttuurillista herkkyyttä. Yksi tärkeä päämäärä transkulttuurisessa hoitotyössä on edistää hoitotilanteissa kulttuurista tasa-arvoa sekä ihmisarvon kunnioitusta. Hyvän hoitotyön lähtökohdina pidetään kulttuurillista tietoutta ja asiakkaan kulttuurillisten tarpeiden tarkkaa kartoittamista. (Moty.)

Hoitotyön periaatteet peilaavat hoitotyössä erilaisiin arvoihin. Näitä arvoja pidetään ihanteellisina hoitotyöskentelyssä ja ne ovat tärkeä osa myös koko hoitokulttuuria. Arvot sekä periaatteet hoitokulttuurissa tarkoittavat päämäärää, johon jokaisen hoitajan tulisi pyrkiä työssään. Hoitotyön periaatteet ovat johtoajatuksia jotka pohjautuvat tavoitteena oleviin ihmis- ja terveyskeskeisiin arvoihin. Hoitotyön arvoja ja periaatteita verrattaessa periaatteet ovat arvoja

konkreettisempia toimintaohjeita. Hoitotyön periaatteet ohjaavat jokaista hoitajaa häntä koskevissa hoitotyön toiminnoissa, ongelman ratkaisuisissa sekä vuorovaikutustilanteissa potilaan kanssa. (Kassara 2005, 13).

Hoitajan tulisi jokapäiväisessä työssään ottaa huomioon hoitotyön periaatteet. Näitä ovat muun muassa potilaan yksityisyyden ja perhekeskeisyyden huomioiminen. Potilaan itsemääräämisoikeus hoidon totuttamisessa on hoidon onnistumisenkin kannalta ratkaisevassa asemassa. Hoidon jatkuvuus ja terveyskeskeisyys tulisi huomioida hyvässä hoitotilanteessa sekä kannustaa omatoimisuuteen. Potilaan kokonaisvaltainen hoito ja turvallisuus ovat erittäin tärkeässä asemassa onnistuneessa hoitosuhteessa. Jokaisen hoitajan on osattava ottaa huomioon jokapäiväisessä työssään ammatillisuus sekä taloudellisuus. (Kassara 2005, 13.)

Hoitotyön periaatteisiin kuuluu myös ihmisen yksilöllisyyden ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Potilaan/asiakkaan tulee pystyä vaikuttamaan omaan hoitoonsa sekä saada hänen hoitoaan koskevaa teoretietoa ja ohjeita ymmärrettävästi. Tämä edellyttää hoitohenkilökunnalta kulttuurin ja saamenkielen osaamista eri tilanteissa. Yksilöllisyydessä otetaan huomioon potilaan ainutkertaisuus persoonana ja yksilönä. Ihmistä on kunnioitettava arvokkaana olentona. Ihmisarvoa on kunnioitettava iästä, uskonnosta, rodusta, kansallisuudesta, yhteiskunnallisesta asemasta, terveydentilasta tai tavoista huolimatta. Hoitajan tulisi kohdella potilasta tietoisena ja vastuullisena yksilönä ja näin ollen huomioida, että potilas on oman itsensä ja sairautensa asiantuntija. Jokaisella potilaalla on omia tunteita, arvoja, mieltymyksiä, toiveita sekä näkemyksiä, joita on hoitajan kuunneltava ja ymmärrettävä. Jokaisen potilaan hoitotilanne lähtee yksilöllisyyden periaatteen mukaan potilaan omista tarpeista. Hoitajan tulee kerätä kyselemällä ja havainnoimalla mahdollisimman paljon tietoa potilaan tilasta ja toiveista. Tässä periaatteessa tiivistyy hoitajan ja potilaan välisen ymmärrettävän vuorovaikutuksen tärkeys. (Kassara 2005,13 -14, Magga 2008.)

Turvallisuus on myös yksi monista hoitotyön tärkeistä periaatteista. Tämän periaatteen mukaan hoitotyö pyritään toteuttamaan siten, että potilas tuntee olonsa mahdollisimman turvalliseksi ja ehkäistään omalla hoitotyöllä ja läsnäololla turvallisuuden synnyn kehittymistä. Sisäistä turvallisuudentunnetta potilaalle voi

lisätä omalla hoitotyöllä ja kunnioittavalla potilaan käsittelyllä. Turvallisuudentunnetta lisää myös potilaan käsitys siitä että, hän voi itse vaikuttaa hoitoonsa, häntä kuunnellaan kunnioittavasti, häntä ymmärretään sekä huomioidaan hänen omat toiveensa ja tapansa. (Kassara 2005, 14 -15.)

Saamelaiskulttuurin yksi tärkeä osa on saamen kieli. Saamen kieli ei ole ainoastaan kommunikaatioväline vaan se myös ilmentää yksityiskohtaisesti saamelaiskulttuuria, kulttuurin arvoja, elinkeinoa, luontosuhdetta sekä ihmistä ympäröivää todellisuutta. Hoitajalla sekä asiakkaalla tulee olla yhteinen kieli, jotta apua hakeva saisi oikeanlaista ja turvallista hoitoa hakemaansa ongelmaan. Jokaisella ihmisellä on oikeus tulla kuulluksi ja ymmärretyksi. Luontosidonnaisuus ilmenee erityisesti eri saamenkielissä. Saamenkielissä on laaja luontoon ja eläimiin liittyvä erityisterminologiansa. Saamen kieli on iso osa saamelaisten omaa identiteettiä ja menneisyyttä. (Magga 2008.)

Huomioimme hoitotyön eettiset periaatteet myös opinnäytetyötä tehdessämme. Terveystieteiden ammattilaiset tekevät ihmissuhdetyötä ja se työ on lähellä ihmistä ja hänen arkeaan. Hoitoalalla työskentelevä auttaa, tukee ja hoitaa ihmisiä eri kulttuureista ja elämäntilanteista huolimatta. Jokaista asiakasta on kohdeltava tasavertaisesti ja kunnioittaen. Oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo ovat hoitoalan periaatteita joissa ketään ihmistä ei aseteta arvojärjestykseen sosiaalisen taustan tai kansallisuuden vuoksi. Kulttuuritausta tai kieli ei saa aiheuttaa syrjintää vaan jokaista tulee hoitaa kunnioittaen yhdenveroisina. (Magga 2008.)

4 SAAMELAISUUTTA TUKEVAT LAINSÄÄDÄNNÖT JA PALVELUT

4.1 Kielilaki, saamen kielilaki ja yhdenvertaisuuslaki

Kielilain (423/2003) tarkoituksena on turvata, että jokaisella on oikeus käyttää tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa omaa kieltään, suomea tai ruotsia. Tämän lain tavoitteena on, että jokaisella on oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja hyvään hallintoon kielestä riippumatta. Lisäksi yksilölliset oikeudet toteutetaan ilman, että niihin ei tarvitse erikseen vedota.

Kunta toimii kielellisen jaotuksen perusyksikkönä. Se voi olla joko yksi- tai kaksikielinen. Kunta on kaksikielinen, jos kunnassa on sekä ruotsin- että suomenkielisiä asukkaita ja vähemmistökieltä puhuu äidinkielenään vähintään kahdeksan prosenttia asukkaista. Tässä laissa on myös turvattu henkilön oikeus saada tulkkauspalvelua omalla kielellään. Jos jollakin on oikeus lain mukaan käyttää omaa kieltään, mutta viranomaisen kieli on eri kuin asianomaisen, on viranomaisen järjestettävä maksuton tulkkauspalvelu. (Kielilaki 423/ 2003.)

Myös saamen kieli on turvattu lailla: Saamen kielilain (1086/2003) mukaan viranomaiset, joihin tätä lakia sovelletaan, ovat Enontekiön, Inarin, Sodankylän, sekä Utsjoen kuntien toimielimet ja tuomioistuimet, sekä valtion piiri- ja paikallishallinnon viranomaiset. Lakia sovelletaan myös Lapin lääninhallituksessa, saamelaiskäräjissä, saamelaisasian neuvottelukunnassa sekä kolttalain, (253/1995) pykälän 42 tarkoitetussa kyläkokouksessa.

Saamenkielisillä on oikeus käyttää saamenkieltä omissa asioissaan tai asiassa jossa häntä kuullaan. Viranomaisilla ei ole oikeutta rajoittaa tai kokonaan kieltäytyä toteuttamasta tässä laissa määrättyä kielellisiä oikeuksia, vaikka saamenkielinen osaisi muita kieliä, kuten ruotsia tai suomea. (Saamen kielilaki 1086/2003.)

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2004) astui voimaan vuonna 2004. Kyseisen lain tarkoituksena on ihmisten yhdenvertaisuus. Ketään ihmistä ei tule syrjiä etnisen tai kansallisen alkuperän, iän, kielen, uskonnon, terveydentilan, mielipiteen, vammaisuuden, vakaumuksen, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Tämä laki ei ole kuitenkaan vielä täysin valmis. Säädöksestä löytyy vielä aukkoja sekä puutteita joiden vuoksi syrjintäperusteilla ei ole vertailukelpoisissa tilanteissa yhtäläistä suojaa.

Laki saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa (516/1991) astui voimaan 1992 alussa. Saamen kieltä voidaan käyttää lain ensimmäisen pykälän mukaan myös tuomioistumisessa, laitoksissa, kuntien ja muiden itsehallintoyhdyskuntien sekä myös kuntaliittojen viranomaisissa. (Lukkarinen 2001, 93 - 94.)

4.2 Saamen kielen kurssi

Vuonna 2014 järjestetyille pohjoissaamen alkeiskurssille osallistui n. 30 sairaanhoitopiirin työntekijää. Tämä ensimmäinen kurssi keskittyi pohjoissaamen alkeisiin. Kurssi oli suunnattu Lapin sairaanhoitopiirin kuntayhtymän työntekijöille.

Saamen kielen kurssi oli opetusmuodoltaan monimuoto-opiskelua. Kurssin järjestäjä sekä osallistujat kokoontuivat kerran viikossa kahden tunnin ajaksi opiskelemaan. Lisäksi oli kotona kirjallisia tehtäviä sekä kurssilla jo käytyjen sanojen ja sanontojen kertausta.

Saimme lisätietoa kurssin sisällöstä Mirja Vaittiselta ja Sanna Savelalta. Mirja Vaittinen toimii Lapin keskussairaalassa koulutuskoordinaattorina ja Sanna Savela toimi jonkin aikaa hänen sijaisenaan. Olimme yhteydessä heihin molempiin. He lähtivät mielellään tukemaan meidän opinnäytetyöprojektia. Heiltä saimme lisäksi muutakin infoa kurssiin liittyen. Kyselyn lähetimme aluksi Sanna Savelalle sähköpostitse. Hän kertoi myös omat näkemyksensä ja toiveensa opinnäytetyön tavoitteista.

Lapin keskussairaalassa järjestetyssä saamen kielen alkeiskurssissa paneuduttiin pohjoissaamen alkeisiin kuten tervehdyksiin, kehon osiin, kellon aikoihin ja terveydenhuollon perustanastoon. Kurssi oli järjestetty ja suunniteltu tiiviiseen tahtiin ja omalla ajalla opiskeleminen korostui kurssin sisällössä. Pohjoissaamen kielikurssi pidettiin 21.1.2014- 1.4.2014. Lähiopetusta opiskelijat saivat 30 tuntia kurssin aikana. Opiskelu tapahtui omalla ajalla. Kurssin opettajana toimi Laura-Maija Niittyvuopio. Kurssin kustansi Lapin sairaanhoitopiiri. (Vaittinen, 2015.)

Saamelaisyhteisöjen hyvinvoinnin perustana voidaan pitää saamenkielisten ja -kulttuuristen erityispiirteiden huomioimista hyvinvointipalveluissa. Saamen kielen sekä kulttuurin säilymisen ja elinvoimaisuuden kannalta omakielisillä hyvinvointipalveluilla on suuri rooli. (Dearvasit eallin 2011, 26 – 27).

Terveydenhoidossa omalla kielellä saadut palvelut antavat asiakkaalle kokemuksen samankaltaisuudesta sekä tunteen arvostamisesta ja kunnioituksesta. Yhteinen kieli asiakkaan kanssa mahdollistaa sujuvan kanssakäymisen ja kulttuurin ymmärtämisen. Se auttaa hoitohenkilökuntaa myös tarkistamaan palveluiden laatua sekä tarvittaessa varmistamaan onko asiakas ymmärtänyt esimerkiksi hoito-ohjeet oikein ja osaako hän noudattaa niitä. (Dearvasit eallin 2011, 27 – 28.)

4.3 Saamelaisalueen koulutuskuntakeskus kurssin järjestäjänä

Pohjoissaamen kielikurssin järjestänyt Saamelaisalueen koulutuskuntakeskuksen päätoimipaikka sijaitsee Inarin kirkonkylässä. Ivalossa, Kaamasen Toivoniemessä ja Enontekiön Hetassa sijaitsevat muut toimipisteet. Saamelaisalueen koulutuskuntakeskus järjestää monialaista toisen asteen ammattikoulutusta suomeksi sekä saameksi. Saamelaisalueen koulutuskeskuksen tehtävänä on antaa koulutusta yleisesti saamelaisalueen tarpeita huomioiden. Muita tärkeitä tehtäviä koulutuskeskuksella on saamelaiskulttuurin kehittäminen sekä säilyttäminen, luontaiselinkeinojen säilyttäminen sekä myös saamenkielisen oppimateriaalin tuottaminen. Koulutuskuntakeskus antaa tehtäviensä toteuttamiseksi ammatillista perustutkintokoulutusta, lisä- ja täydennyskoulutusta sekä yleissivistävää koulutusta. Oppilaitos on valtion omistama ja se on perustettu säätämällä sitä koskeva laki (L545/93 ja A649/93). Opetuskielinä käytetään suomea ja saamea mutta muutkin kielet ovat mahdollisia. (Saamelaisalueen koulutuskuntakeskus.)

Kansainvälinen yhteistyö toteutuu tekemällä yhteistyötä arktisen alueen valtioiden alkuperäiskansojen kanssa. Saamelaisalueen koulutuskuntakeskuksen tavoitteena on porotalouskoulutuksen sekä porotaloutta tukevien elinkeinojen kehittäminen. Kehittämiskohteina ovat esim. käsityöt, matkailu sekä mediakoulutus. Saamelaisalueen oppilaitoksen hallinnollinen keskus ja päätoimipaikka sijaitsevat Inarin kirkonkylässä, jossa sijaitsee myös saamelaiskulttuurikeskus Sajos. SOGSAKK:n mediakoulutus ja saamen kielen ja kulttuurin koulutuskeskus sijaitsee myös Sajoksessa. (Saamelaisalueen koulutuskuntakeskus.)

4.4 Laki saamelaiskäräjistä ja SámiSoster oy

Saamelaiskäräjien lain (974/1995) tarkoituksena on turvata alkuperäiskansana

saamelaisille kulttuuri- itsehallinto koskien heidän omaa kieltään sekä kulttuuriin. Saamelaiset valitsevat keskuudestaan vaaleilla saamelaiskäräjät, jonka tehtävänä on hoitaa hallintoon kuuluvia tehtäviä. Lain kolmannessa pykälässä saamelaisella tarkoitetaan henkilöä, joka pitää itseään saamelaisena edellyttäen että hän itse tai vähintään toinen hänen vanhemmistaan tai isovanhemmistaan on oppinut äidinkielenään ensimmäisenä saamen kielen. Tämän lisäksi saamelaiseksi voidaan luokitella myös henkilö, joka on metsä-, tunturi-, - tai kalastajalappalaisen jälkeläinen ja että kappalainen on merkitty metsä-, tunturi- tai kalastajalappalaiseksi henki-, maa- tai veronkantokirjassa, tai mikäli toinen hänen vanhemmistaan on merkitty äänioikeutetuksi saamelaiskäräjien tai saamelaisvaltuuskunnan vaaleissa. Lain viidennessä pykälässä saamelaiskäräjien tehtävänä on hoitaa saamelaisten asemaa alkuperäiskansana sekä saamenkieleen ja kulttuuriin koskevat asiat on myös saamelaiskäräjien hoidettavissa. Saamelaiskäräjät tekevät aloitteita sekä esityksiä ja antavat myös lausuntoja tehtäviinsä kuuluvissa asioissa. (Lukkarinen 2001, 93 -94.)

Vuonna 1997 perustettu SámiSoster on valtakunnallinen saamelaisten sosiaali- ja terveysalan järjestö, jonka tarkoituksena on valvoa, ylläpitää ja edistää saamelaisten asemaa ja oikeuksia alkuperäiskansana sosiaali- ja terveysalalla ja hyvinvointiin liittyvissä kysymyksissä kansallisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä. Yhdistyksen toimintaan kuuluu tehdä näistä asioista aloitteita ja antaa lausuntoja. (SámiSoster ry, 2016.)

SámiSoster ry järjestää sekä saamen- että suomenkielistä vertaistukea, erilaisia tapahtumia ja leirejä, ryhmätoimintaa, hyvinvointipäiviä, asiantuntijaluentoja, kehittämistoimintaa ja sukupolven välistä kanssakäymistä. Yhdistyksen yhtenä tarkoituksena on myös harjoittaa saamelaisväestön sosiaali- ja terveysalaan kuuluvaa tutkimus- ja kokeilutoimintaa, järjestää koulutusta, tiedottaa sosiaali- ja terveysalaan liittyvissä asioissa sekä julkaista materiaalia. (SámiSoster ry, 2016.)

4.5 Laki potilaan asemasta ja oikeuksista

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista koskee terveyden- ja sairaanhoidonpalveluja kohteena olevaa tai palveluita käyttävää henkilöä. Laki määrää potilaalle tehtävien toimenpiteiden sisällöstä kuten terveydentilan määrittämisestä, potilaan

terveyden palauttamisesta tai ylläpitämisestä. Näitä toimenpiteitä suorittavat terveydenhuollon ammattihenkilöt terveydenhuollon toimintayksiköissä (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992.)

Kyseistä lakia käyttävät terveydenhuollon ammattihenkilöt terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/94) mukaan terveydenhuollon yksiköissä, kansanterveyslaissa (66/1972) määritetyssä terveyskeskuksessa sekä muissa kunnan toimintayksiköissä, joissa hoidetaan kansanterveyslain mukaisia tehtäviä, sekä sairaaloissa, jotka on tarkoitettu erikoissairaanhoidon. Laki määrittää myös potilasasiakirjat, jotka sisältävät potilaan hoidon järjestämisen ja toteutuksen sekä potilaan terveydentilaa koskevaa tietoa tai muita potilaan henkilökohtaisia tietoja. (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992.)

Potilaalla on oikeus hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon sekä kaikkeen siihen liittyvään hyvään kohteluun. Potilaan hoito on järjestettävä ja häntä tulee kohdella hänen ihmisarvoaan, yksityisyyttään sekä vakaumustaan kunnioittaen. Potilaan yksilölliset tarpeet, äidinkieli ja kulttuuri on mahdollisuuksien mukaan otettava huomioon hänen hoidossaan ja kohtelussaan. Potilaalla on oikeus käyttää ruotsin tai suomen kieltä, tulla kuulluksi omalla äidinkielenään ja saada toimituskirjansa suomen tai ruotsin kielellä sekä saada tietoa oikeudesta saada tulkkauspalveluita. Kuntien ja kuntayhtymien velvollisuus on järjestää terveyspalveluita suomen sekä ruotsin kielillä. (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992.)

Suomessa jokaisella pysyvästi asuvalla ihmisellä on oikeus ilman syrjintää saada hänen terveydentilansa edellyttämää terveyden- ja sairaanhoidon palveluita niiden voimavarojen rajoissa, mitä kulloinkin on terveydenhuollon käytettävissä. (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992.)

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista toimii yhdistyneiden kansakuntien peruskirjan päämäärien mukaisesti ja nojautuu siihen, että valtiot täyttävät vilpittömästi peruskirjan mukaan kuuluvat velvoitteensa. Lain tehtävä on taata, että alkupe- räiskansat ovat täysin yhdenvertaisia kaikkien kansojen kanssa. Samalla se tunnustaa myös kaikkien kansojen oikeudesta olla erilaisia, pitää itseään erilaisena sekä tulla kunnioitetuksi itsenään. (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992.)

Laki tunnustaa myös, että kaikki kansat vaikuttavat osaltaan ihmiskunnan yleisen perinnön muodostavien sivilisaatioiden sekä kulttuurin moninaisuuteen ja rikkauteen. Laki määrittelee, että kaikki toimintaperiaatteet, opit sekä käytännöt, jotka perustuvat ajatukseen joidenkin kansojen tai yksilöiden paremmuudesta näiden kansallisten alkuperän tai uskonnollisten, rodullisen sekä etnisen tai kulttuurisen erojen perusteella tai jotka puoltavat tätä, ovat rassistisia, tieteellisesti vääriä, moraalisesti tuomittavia, oikeudellisesti pätemättömiä ja sosiaalisesti epäoikeudenmukaisia. (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992.)

Hoidon järjestämisestä ja hoitoon pääsystä on laadittu erikseen laki. Lain mukaan potilaalle on ilmoitettava ajankohta jolloin hän pääsisi hoitoon. Potilaalle on ilmoitettava välittömästi, jos aika peruuntuu tai hoidon ajankohta muuttuu sekä perustelu muutokselle. (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992.)

Erityistä huomiota on kiinnitetty saamenkielisten ja ruotsinkielisten ongelmiin. Hallituksen ohjelmaan kuuluukin näiden ongelmien korjaaminen. Omakielisten sosiaali- ja terveyspalveluiden turvaamisselvityksessä todetaan, että Suomessa on ongelmallista saada omakielisiä sosiaali- ja terveyspalveluita, vaikka perustuslaki ja kielihallinto selvästi turvaavat ja takaavat potilaan oikeudet saada palveluita omalla äidinkielellään. (Lukkarinen 2001.)

5 SAAMEN KULTTUURI JA KIELI

5.1 Saamelaisuuden perinteet

Olemme hakeneet saamelaisuuden perinteistä, kulttuurista ja kielestä tietoa runsaasti, jotta se auttaisi ymmärtämään paremmin saamelaista potilasta tai asiakasta antaessamme heille hoitopalveluita. On tärkeää ymmärtää ihmistä kokonaisvaltaisesti hänen taustansa huomioon ottaen. Alla olemme kertoneet saamelaisen kulttuurin erityispiirteistä.

Saamelaiset, saamen kielellä sápmelaččat, ovat EU- alueen ainoa ja samalla pohjoisin alkuperäiskansa, joiden asuinalue ulottuu Ruotsin ja Norjan keskiosista pohjoisimman Suomen kautta Kuolan niemimaalle. Yhteensä saamelaisia on noin 75 000 – 100 000. Eniten saamelaisia asuu Norjassa, noin 45 000, kun taas Kuolan niemimaalla asustaa vain noin 2000. (Ihmisoikeudet 2013; Daher, Hannikainen & Heikinheimo 2012, 34; Helander & Kailo 1999, 31.)

Alkuperäiskansana pidetään väestöryhmää, jonka esivanhemmat asuttivat aluetta sen valloituksen tai myöhemmän uudisasutuksen aikana tai ennen nykyisten valtakunnanrajojen syntyä. Ainutlaatuiset historiallisten vaiheiden kautta periytyvät tavat ovat myös tunnusomaisia alkuperäiskansalle. (Ihmisoikeudet 2013; Daher ym. 2012, 34; Lukkarinen 2001, 93 -94.)

Euroopan unionin alueella saamelaiset on ainoa alkuperäiskansa, jolla on oma kieli ja kulttuuri, omat elinkeinot ja elämäntavat sekä identiteetti. Saamelaisalueella on omat alueensa, joilla on omat yksilölliset tapansa, yhteiset perinteensä sekä oma historiansa. Saamelaiset asuttivat Skandinaviaa ja Suomea jo ennen nykyisten valtioiden ja valtionrajojen muodostumista. Aluetta kutsuttiin silloin Saamenmaaksi ja se ulottui neljään eri valtioon, Suomeen, Norjaan, Venäjään sekä Ruotsiin. Kaiken kaikkiaan näissä valtioissa arvioidaan nykyään olevan n. 75 000 saamelaista. Viime vuosisadalla kaikkien valtioiden saamelaisia yhdistää saamen lippu sekä oma kansallislaulu. Saamelaisalueeseen kuuluvat Suomessa Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnat sekä Lapin paliskunnan alue Sodankylän kunnassa. (SamiSoster ry,10.)

Saamen kulttuurin keskeinen symboli on ennen kaikkea kieli, mutta myös vaateus, käsityöt, joikuperinteet sekä erilaiset rituaalit rakentavat

yhteenkuuluvuutta. Saamen puku ja sen yksityiskohdat, design, koristelu ja värit kertovat, mistä puvun kantaja on kotoisin ja mitä saamen kieltä hän edustaa. Puvun yksityiskohdat koostuvat erilaisista osista, kuten vyöstä, päähineestä, riskuista eli hopeakoruista, huivista ja jalkineista. Nykyisin saamen pukua käytetään enää vain erityistilanteissa, kuten juhlissa ja erilaisissa kokouksissa. Saamelaisen kansallislaulu Sámi Soga lávlla, kansallispäivä, jota vietetään helmikuun kuudentena päivänä sekä saamenlippu eli sámii leavga ovat nykyään näkyvimpiä kansallisia symboleja. Myös yhteinen perinteinen alue, syntyperä ja sukulaisuus merkitsevät paljon. (Daher ym. 2012, 39; Gåkti, 2015 Sámi Duodji ry, 2010.)

Saamelaiseen kulttuuriin liittyy hyvin vahvasti myös poronhoito ja muu luonnonvarainen elämä. Kun poronhoito tuli pysyäkseen saamelaisen elämään, muutti se niin ravinnon kuin luonnonkin, toisin sanoen koko elämän saamelaisen näkökulmasta katsottuna. Sillä oli oma vaikutuksensa jopa kulttuuriin; poronhoidon myötä saamelaiskulttuuri sai vaikutteita rajanaapureiden teknologiasta ja kulttuurista. (Kjällström 2003, 65)

Intohimo ja palo elinkeinon harjoittamiseen olivat yhtenäistä erityisesti entisaikaan. Poronhoito oli tärkeintä. Saamelaisen sananlasku ”Poroja rakastan yli kaiken. Ajatuksissa ja unissa ne ovat mukana omalla tavallaan, ihanuudellaan ja kaipuullaan.” kertoo heidän suhteestaan poronhoitoon. (Kjällström 2003, 65- 66.)

Luonto on aina ollut saamelaisille avainasemassa ravinnonlähteenä. Poronhoidon lisäksi saamelaiset ovat käyttäneet hyödyksi luonnonantimia kuten marjoja ja sieniä. Myös suur- ja pienriistan metsästys sekä kalastaminen ovat olleet keskeisiä ravinnon antajia. (Pennanen & Näkkäläjärvi 2000, 56,90.)

5.2 Saamen kieli, kielisukulaisuus ja kantasaamen eriytyminen

Saamen kieli on suomen sukulaiskieli. Kyseiseen kieliryhmään lasketaan perinteisesti kymmenen kieltä, jotka jaetaan läntiseen ja itäiseen ryhmään. Saamen ja suomen kieli ovat polveutuneet yhteisestä kantakielestä. Saamelais-suomalainen kantakieli taas polveutuu erilaisten vaiheiden kautta kaikkien uralilaisten kielten yhteisestä lähtökohdasta, eli uralilaisesta kantakielestä. On kuitenkin tärkeää muistaa, että kielisukulaisuutta ei voida todistaa pelkästään sanavertailujen

avulla, sillä sanasto voi kulkeutua helposti kielestä toiseen lainautumalla. (Helander & Kailo 1999, 31; Pennanen & Näkkäläjärvi 2000, 45- 48.)

Ei ole olemassa yleisesti hyväksyttyä käsitystä siitä, missä vaiheessa kantasaa-
men kielellinen eriytyminen on alkanut. Kantasaame on saattanut alkaa hajaan-
tua jopa ajanlaskun alussa, kantaskandinaavin synty aikaan, tai viimeistään en-
simmäisen kristillisen vuosituhannen jälkipuolella. Varhaista ajankohtaa puoltaa
se seikka, että saamenkielten väliset erot ovat suhteellisen suuria. Saamelais-
alueen ääripäitä, etelä- ja turjansaamen eroa, joita ei suomessa puhuta lainkaan,
voidaan liioittelematta verrata esimerkiksi ruotsin ja saksan välisiin kielieroihin.
(Pennanen & Näkkäläjärvi 2000, 45- 48)

Joskus aikaisemmin on puhuttu yhdestä saamen kielestä ja sen eri murteista.
Saamen kieltä on kutsuttu myös nimellä lapinkieli. Saamenkielten väliset erot
ovat kuitenkin niin suuria, että eri saamenkielen puhujat eivät juuri ymmärrä toi-
siaan. Tämän vuoksi murteista puhuminen on harhaanjohtavaa. (Pennanen &
Näkkäläjärvi 2000, 45- 48.) Nykyajattelun mukaan Suomessa käytetään kolmea
saamen kieltä, joita ovat pohjoissaame, koltansaame ja inarinsaame.

Eriytymisen lisäksi on tapahtunut myös yhdentymistä: Aiemmat piitimen- ja luo-
lajansaame, jonka kanssa samaan haaraan kuuluvat myös tornionsaame ja itäi-
siin saamelaiskieliin kuulunut merisaame ovat sulautuneet pohjoissaameen. Tä-
män vuoksi näitä saamenkieliä voidaan pitää pohjoissaamen murteena. Koltan-
saame taas on saanut vaikutteita karjalan kielestä ja inarinsaame suomen kie-
lestä. Inarin kunnassa asuu lähinnä koltan- ja inarinsaamelaisia. Kyseinen kunta
on Suomen ainoa nelikielinen kunta, siellä annetaan viralliset ilmoitukset aina
suomeksi, inarinsaameksi, koltansaameksi ja pohjoissaameksi. (Pennanen &
Näkkäläjärvi 2000, 45- 48, Kotimaisten kielten keskus, 2007.)

Osa saamelaisista käyttää kieltään kuten äidinkieltä yleensäkin käytetään, osa
taas puhuu kieltä, muttei osaa kirjoittaa tai lukea sitä. Osa saamelaisista ei osaa
saamen kieltä lainkaan. Useat ovat palauttaneet mieliinsä passiivisen kielitai-
tonsa opiskelemalla aikuisiällä tai muulla tavoin, kuten osallistumalla saamelais-
yhdistysten tai muihin yhteisiin toimiin. Saamen kielen aseman parantuminen ja
sen tulo viralliseksi kieleksi motivoi saamelaisia oppimaan kieltään. (Samediggi,
2014; Daher ym. 2012, 42.)

Nykyisin saamen kieltä puhuu arviolta noin 30000 ihmistä. Äidinkielenään saamea puhuu noin 3000 ihmistä. Saamelaiskieliä on nykyään kuitenkin vain yhdeksän, joista kuusi omaa kirjoitusjärjestelmän ja jotka ovat ainakin jossain määrin julkisessa käytössä. Pohjoismaista ainoastaan Norja on turvannut lainsäädännön avulla saamen kielelle alkuperäiskansan kielen aseman. Suomessa uuden saamen kielilain 1086/2003 tultua voimaan saamen kielellä on vahvimmillakin saamelaisalueilla ainoastaan vähemmistökielen asema. (Daher ym. 2012, 40,41; Saamediggi, 2014.)

Erilaisista yhteiskunnallisista ja lainsäädännöllisistä parannuksista huolimatta saamelaiskielet ovat uhanalaisia kieliä. Pohjoissaame on uhanalainen ja inarin - ja koltansaame erittäin uhanalaisia. Tämä tarkoittaa sitä, että kielen siirtyminen sukupolvelta toiselle on keskeytynyt tai häiriintynyt. Tämän vuoksi laadittiin vuonna 2012 elvytysohjelma, mutta mitään suuria muutoksia ei saamen kielen turvaamiseksi ole tehty. (Daher ym. 2012, 44; Vuolab-Lohi, 2007, Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2012, 5.)

5.3 Saamen kielen levinneisyys

Suomessa asuu arviolta 9000 saamelaista, joiden kotiseutualue kulkee Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kuntien alueilla. Lisäksi tähän kuuluu myös Sodankylän kunnan pohjoisosa. Heistä yli 60 prosenttia asuu kotiseutualueensa ulkopuolella, mikä asettaa uudenlaisia vaatimuksia saamenkieliselle opetukselle, palveluille ja tiedonvälitykselle. (Daher ym. 2012, 34.)

Suomen perustuslain mukaan (121 §:n 4 momentti), saamelaisilla on kotiseudullaan kieltä ja kulttuuria koskeva kulttuuri-itsehallinto. Kulttuurista itsehallintoa toteuttavat saamelaiskäräjät (sámediggi), joka valitaan joka neljäs vuosi. Vastaava hallintoelin toimii myös Norjassa ja Ruotsissa. Tämän hallintoelimen tärkein tehtävä on suunnitella ja toteuttaa perustuslaissa turvattua kielellistä ja kulttuurista itsehallintoa saamelaisten kotiseutualueella. Tärkeimpiä poliittisia asioita ovat erityisesti maa- ja metsätalouden, elinkeinoihin sekä kieleen ja opetukseen liittyvät kysymykset. (Daher ym. 2012, 34; Suomenperustuslaki, 1999/731.)

Vaikka saamelaiskäräjillä ei ole lainsäädäntövaltaa, viranomaisten ja eduskuntalaitosten on kuultava sitä saamelaisia koskevia lakeja valmisteltaessa. Toiminta

perustuu valtion vuosittain myöntämään määrärahaan, jonka turvin käräjien on suunniteltava ja toteutettava toimintaansa sekä päätettävä yhteiseen käytäntöön osoitettujen valtion varojen jaosta. (Daher ym. 2012, 34.)

Mielestämme kielen ja kulttuurin käsitteleminen tässä opinnäytetyössä on olennaista sillä yhteinen kieli antaa kyvyn ymmärtää ihmistä ja hänen tarpeitaan. Lisäksi mahdollisuus kommunikointiin lisää potilaan tai asiakkaan turvallisuuden tunnetta hoitotyön piirissä. Kulttuurin tuntemus taas antaa lähtökohdat ihmisen perinteiden arvostukselle ja kunnioittamiselle. Kieli ja kulttuuri liittyvät erottamattomasti yhteen.

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

6.1 Laadullinen tutkimusmenetelmä

Laadullinen tutkimus on ihmiseen, hänen elämänpiirinsä sekä niihin liittyviin merkityksiin pohjautuvaa. Laadullisessa tutkimuksessa voidaan käyttää monia erilaisia tutkimusmenetelmiä. Tilastollisesti yleistettävää tietoa ei ole mahdollista saada määrällisen tutkimuksen tapaan, sillä laadullinen tutkimus syntyy kertomuksista, tarinoista ja merkityksistä. Laadullisessa tutkimuksessa suuntauksesta riippumatta ollaan aina kiinnostuneita siitä, että tutkimus noudattaa eettisiä periaatteita sekä menetelmällistä tarkkuutta huolellisesti tehtynä. (Kylmä & Juvakka 2007, 16.)

Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on pyrkiä selvittämään totuus tutkimuskohteenä olevasta ilmiöstä ja näin jäsentämään todellisuutta hallittavaan muotoon. Laadullisen tutkimuksen yksi keskeisimmistä ominaispiirteistä on induktiivinen päättely. Tässä päättelymuodossa tehdään yksittäisistä tapahtumista havaintoja, jotka yhdistetään myöhemmin laajemmaksi kokonaisuudeksi. (Kylmä & Juvakka 2007, 17,22.)

Laadullista tutkimusta sanotaan usein korosteisen joustavaksi tutkimuskäytännöksi. Tutkimusongelmat laaditaan väljästi koska ajatellaan, että tutkimuskysymysten ja tutkimusongelmien vakiintuminen on osa tuloksia. Tämän vuoksi laadullisuuden sanotaan korostavan prosessia. Kvalitatiivisen tutkimuksen analyysimenetelmät eivät ole tarkkavaiheisia kuten vaikkapa kvantitatiiviset analyysimenetelmät, joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. Tavallinen laadullinen tutkimusmenetelmä on myös tulkinnallisuuden korostamista, joka on suora seuraus merkitysten kokemuksellisuudesta ja keskeisyydestä. Laadullisen tutkimustavan tehtävänä on ymmärtää tutkimustulokset tulkinnaksi, jonka tulee perustua aina jo moneen kertaan tulkittuun. Tutkimusprosessin näkökulmasta katsoen voidaan siis puhua tulkintojen ketjusta, jossa perustellaan seuraava tulkinta tulkinnan avulla. (Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom- Yläne, S & Paavilainen, E. 2011, 82 -83.)

6.2 Tutkimukseen osallistujat

Laitoimme kyselyn kolmellekymmenelle henkilölle, joista yhdeksän vastasi siihen. Vastanneet olivat ammatiltaan lääkäreitä, hoitajia ja sihteereitä. Kyselyyn osallistuneet työskentelevät kaikki Lapin keskussairaalassa. Kaikilla lomakekyselyyn vastanneilla oli sama tavoite: edistää saamenkielisten potilaiden ja asiakkaiden omakielistä hoitoa.

6.3 Aineisto ja sen kerääminen

Otimme sähköpostitse yhteyttä ylihallintojohtajaan Tarja Kainulainen-Liitiin tammikuussa 2015. Maaliskuussa 2015 saimme tutkimusluvan ja aloimme heti kehittää lomakekyselyä. Ohjaavan opettajan hyväksytyä lomakekyselyn lähetimme kyselyn koulutuskoordinaattorin sijaisuutta tekeväälle Sanna Savelalle, joka lähetti lomakkeet sähköpostitse kurssilaisille huhti – toukokuun välisenä aikana. Sanna Savela lähetti lomakkeet kurssilaisille kolmeen eri kertaan, jotta saimme riittävän laajan vastaajamäärän analyysiimme.

Tehdessämme kyselyrunkoa liitimme siihen meidän mielestämme tärkeät ja oleelliset asiat saamelaisuuteen ja kurssiin liittyen (Liite 1). Näitä tärkeitä asioita olivat saamen kulttuuri, jatko-opiskelu, kurssin sisältö ja laajuus sekä pohjoissaamen kielenkäytön mahdollisuudet. Kun olimme saaneet hahmoteltua kyseiset asiat tarpeeksi hyvin ja selkeästi, aloimme eritellä tarkentavia kysymyksiä avainasioiden pohjalta.

Laadullisen tutkimusmenetelmämuodon aineistonkeruumenetelminä voidaan käyttää haastattelua, kyselyä, havainnointia ja erilaisiin dokumentteihin perustuvaa tietoa. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 73.) Laadimme kyselyyn seitsemän laadullisen tutkimustavan kriteerit täyttävää avointa kysymystä, jotka liittyivät saamenkielen kurssin sisältöön ja toteutukseen sekä ajankohtaan. Kysymykset olivat avoimia kysymyksiä, jotta vastaajat saisivat vastata niihin mahdollisimman laajasti.

6.4 Aineisto ja sen analyysi

Laadullista tutkimusta tehdessämme olimme kummastuneita siitä, ettemme saa-

neetkaan yksiselitteistä vastausta kysymykseemme. Yritimme etsiä vain yhtä hyvää kaavaa tai laadullisen aineiston mallia, jonka mukaan voisimme kyselymme toteuttaa. Huomasimme kuitenkin, että hyvän ja kattavan työn saamiseksi meidän piti kokeilla eri tyylejä ja hakea tietoa eri lähteistä. Kyselyn vastauksia kävimme läpi yhdessä mutta myös erikseen. Näimme, että aineiston tarkka läpikäyminen oli tärkeä asia tutkimuksen onnistumisen kannalta. Erittelimme kyselyn vastaukset omiin lokeroihin vastausten perusteella ja näin pystyimme jaottelemaan vastaukset alaluokkiin. Kun alaluokat oli tehty, haimme alaluokista yhtäläisyyksiä laadullisen tutkimustavan mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 111) ja muodostimme niistä yläluokat. Analyysin tekoa helpotti se, että olimme jo kysymyksiä miettiessämme eritelleet aiheet ja teemat joiden mukaan luokittelimme vastaukset (Liite 2.). Tarkastelimme aineistoa huolellisesti ja vertailimme aineiston sisältöä sekä omia huomioitamme aineiston sisältöön.

Sisällönanalyysissä tarkastellaan aineistoa yhtäläisyyksiä ja eroja etsien, aineistoa eritellen sekä materiaalia tiivistäen. Sisällönanalyysi on tekstianalyysi, jossa tutkitaan valmiita tekstimuotoja tai sellaiseksi muutettuja aineistoja. Kirjat, päiväkirjat, haastattelut, puheet ja keskustelut voivat olla tällaisia tutkittavia tekstejä. Tällä menetelmällä pyritään muodostamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus, joka kytkee tulokset laajempaan kontekstiin sekä aihetta koskeviin mahdollisesti muihinkin tutkimustuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Sisällönanalyysin yhteydessä puhutaan joskus sisällön erittelystä. Sisällön erittelystä puhuttaessa tarkoitetaan kvantitatiivista dokumenttien analyysia, jossa kuvataan jotakin tekstin tai dokumentin sisältöä määrällisesti. Sisällönanalyysillä tarkoitetaan niin laadullista sisällön analyysiä kuin myös sisällön määrällistä erittelyä ja näitä kumpaakin tapaa voidaan hyödyntää samaa aineistoa analysoidessa. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineisto pilkotaan pieniin osiin ja käsitteellistetään minkä jälkeen se järjestetään uudelleen kokonaisuudeksi. Sisällönanalyysi tehdään joko aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti, eroina näissä on analyysi ja luokittelun perustaminen valmiiseen teoreettiseen viitekehykseen tai aineistoon. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 109 – 116; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Aineiston analyysissä vastauksista nousi esiin tiettyjä asioita. Tekstimassaa meillä oli kuitenkin aika paljon vähäisestä kyselyyn vastanneiden määrästä huolimatta. Useat eri asiat korostuivat ja ne toistuivat vastanneiden teksteissä jatkuvasti. Pohdimme paljon eri vastausten yhteydessä omaa ajattelua: tarkoittiko vastaaja juuri sitä miten me sen tutkijoina ymmärsimme? Yritimme pitää opinnäytetyömme tavoitteen kirkkaana mielessä analysoidessamme vastauksia, välillä aihe lähti rönsyilemään mutta pyrimme palaamaan opinnäytetyön tavoitteen pariin.

Laadullisen aineiston analyysi on pitkä prosessi ja se vie yleensä paljon aikaa. Tutkimusta tehdessä on hyvä pitää välillä taukoja ja antaa tilaa myös ajatuksille, jotka nousevat tutkimusaineistosta. Ideana aineiston analyysissä on aineiston tiivistäminen sekä abstraktiotason kohoaminen. Analyysivaiheessa aineisto muuttuu pikkuhiljaa teoreettiseksi kuvaukseksi. (Kylmä & Juvakka. 2007. 66.)

6.5 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimussuunnitelmassa olennaisia asioita ovat luotettavuus- ja eettisyyspohdinnat, joiden tulee myös selkeästi näkyä jokaisessa tutkimuksessa. Tutkielmaa tehdessä on kuvattava oman tutkimustyönsä luotettavuutta ja eettisyyttä. Tutkielmaa tehdessä on huomioitava uhat, jotka voivat vaikuttaa väärin tavalla tutkielman luotettavuuteen ja eettisyyteen. Näiden uhkien ennaltaehkäisy on tärkeää, jotta tutkielmasta saa mahdollisimman luotettavan. (Kylmä & Juvakka, 2007, 67.)

Tutkimukseen tulee lisätä omia ajatuksia ja pohdintoja, joita tulisi käyttää oman ajattelunsa tukena. (Kylmä & Juvakka, 2007, 68.) Opinnäytetyötä tehdessämme pidimme alusta asti tärkeänä, että työmme olisi luotettava ja eettisesti oikein tehty. Pidimme huolen, että kyselyyn vastanneiden henkilöllisyys ei tullut missään vaiheessa julki. Kyselyaineisto tuhottiin heti kun olimme analysoineet vastaukset. Luotettavuuteen vaikuttavat meidän taitomme tutkijoina, hallussa oleva aineisto ja aineiston analyysin teko, sekä myös tutkimustulosten esittäminen selkeästi. Luotettavaksi työmme tekee se, ettemme muunnelleet kysymysten vastauksia vaan analysoimme ne niin kuin ne oli kirjoitettu. Olemme analysoineet ja tehneet teoriaosuudet täysin luotettavien kirja- ja nettilähteiden mukaisesti. Laadullisen

tutkimuksen pätevyys toteutui, kun saimme kyselyyn vastauksia saamen kieli-kurssilaisilta.

Pätevyys ja luotettavuus olisivat kasvaneet, jos olisimme saaneet useamman vastauskaavakkeen sekä olisimme löytäneet vertailukohteita työllemme. Ennen opinnäytetyömme tekoa meillä ei ollut kokemusta laadullisesta tutkimuksesta. Tämän vuoksi aineiston keruu ja analyysi edellytti paljon tutkimusmenetelmän opiskelua niin teoriassa kuin käytännössä. Teimme vastausten perusteella myös paljon omia oivalluksia ja huomioita. Kyselykaavake lähetettiin 30 kurssille osallistuneelle mutta vain yhdeksän vastasi. Tämä asia mietitytti meitä ja pohdimme-kin kovasti sitä kuinka luotettava tämä tutkimus yksinään on.

7 TUTKIMUSTULOKSET

7.1 Yleistä tutkimuksesta

Tutkimustuloksiksi laadimme kahdeksan alaluokkaa, joista muodostettiin neljä yläluokkaa. Ensiksi lokeroimme vastaukset omiin laatikkoihin sen perusteella mitä vastaukset pitivät sisällään. Lokeroiduista vastauksista teimme alaluokkia: 1.) kokemuksia kurssin sisällöstä 2.) kokemuksia kurssin aikataulusta, 3.) saamenkielen kehitys kurssin aikana, 4.) potilaan kohtaaminen ja 5.) vuorovaikutuksen toteutuminen, 6.) kiinnostus kieleen, 7.) kokemuksia saamenkielen käytöstä ja 8.) jatko-opintomahdollisuudet. Alaluokista muodostimme seuraavat yläluokat: 1.) kielikurssille osallistuneiden henkilökohtainen mielenkiinto opiskeluun, 2.) kokemuksia pohjoissaamen kielikurssin toteutuksesta, 3.) kielikurssin vaikutus henkilökunnan ammatilliseen kohtaamiseen ja 4.) kielikurssin vaikutus henkilökunnan ammatilliseen kasvuun.

7.2 Kielikurssille osallistuneiden henkilökohtainen mielenkiinto opiskeluun

Tutkimukseen osallistuneiden mukaan syy osallistua kurssille oli henkilökohtainen mielenkiinto kieltä kohtaan. Useimmat kuvasivat saamelaisuuden, kulttuurin ja saamen kielten kiinnostavan niiden haasteellisuuden vuoksi. Itsensä haastaminen ja voittaminen olivat myös yhtenä syynä miksi vastanneet lähtivät opiskelemaan kieltä. Tässä suoria lainauksia kyselyvastauksista:

”Olen kiinnostunut kulttuureista, kielistä ja itsensä kehittämisestä. Ajattelen, että on yleissivistävää oppia pohjoisen kieltä ja sitä myöten kulttuuria.”

”mielenkiinto kieltä kohtaan, kuulostaa vaikealta”

”Henkilökohtainen kiinnostus saamenkieleen. Olen aikaisemmin opiskellut saamenkieltä, joten opitun ”elvyttäminen” oli tavoitteena”

”Omaan saamelaiset sukujuuret.”

Monet vastanneista kertoivat myös että, saamenkieli ja kulttuuri oli jo ennestään tuttua sukujuuriensa vuoksi. He halusivat elvyttää joskus opittua kieltä ja löytää uutta tietoa kurssilta. Kotona ja sukulaisille puhumista pohjoissaamen kielellä

pidettiin tärkeänä osana heidän henkilökohtaista elämäänsä. Muutamat kurssilla

olleista omasivatkin saamelaiset sukujuuret tai heidän omassa henkilökohtaisessa elämässään puhuttiin pohjoissaamen kieltä. Monet vastanneista kirjoittivat myös että lähtivät kurssille uteliaisuuden vuoksi ja että lisäksi tarjottiin mahdollisuutta lähteä opiskelemaan kyseistä kieltä. Alueena pohjoissuomi koettiin tärkeänä kielen oppimisen kannalta. Vastanneet kokivat, että Pohjois-Suomessa kyseinen kieli olisi hyödyksi Lapin keskussairaalassa työskenteleville. Osa kertoi myös että he lähtivät opiskelemaan kieltä työkavereiden innostamana.

7.3 Kokemuksia pohjoissaamen kielikurssin toteutuksesta

Suuri osa vastaajista koki positiiviseksi sen, että kurssin sisältö oli sopivan laaja ja kattava, teoriaa ei ollut kuitenkaan liian paljon. Omatoiminen opiskelu koettiin helpoksi oppikirjan ja cd:n avulla. Lisäksi kurssi antoi mahdollisuuden oppia ymmärtämään kulttuurin perusasioita sekä antoi osalle jatkoinnostusta opiskeluun. Alla kurssilaisten vastauksia kurssin sisällöstä:

”sisältö oli sopiva samoin laajuus”

”Oikein passeli, ei ollut liikaa teoriaa.”

”Kurssin sisältö oli hyvä ja käytännönläheinen, kirja ja cd-levy sopivat myös omatoimiseen opiskeluun. Kurssi olisi saanut olla laajempi jotta koko kirjan oppimäärä olisi saatu käsitellyksi ja että enemmän aikaa olisi jäänyt myös harjoitteluun ja kertaamiseen.”

Opiskelijoiden mielestä kehitettäviä asioita kurssin jatkoon kannalta olivat taivutusmuotojen harjoittelu ja puheeseen panostaminen. Opiskelijat kokivat, että kursilla käydyt taivutusmuotojen harjoittelut olivat turhauttavia, kun perussanastokaan ei ollut vielä hallussa. Lisäksi osa kaipasi lisää saamen kielen puhumisen harjoittelua, jotta ääntäminen olisi onnistunut sujuvammin. Monet kaipasivat kurssisisältöön lisää myös ammatillista sanastoa, jotta he pystyisivät puhumaan saamen kieltä hoitotilanteissa enemmän. Heidän mielestään kyseinen kurssi olisi onnistunut paremmin, jos kurssi olisi ollut pidempi. Laajuudessaan kurssi oli lähes kaikkien mielestä sopivan laaja. Kehitettäväksi nousi juuri kurssin nopeampoinen tahti, jolloin jäi vähemmän aikaa harjoitteluun ja kertaamiseen.

”Kurssi oli lyhyt ja siten tietysti suppea, mutta ihan hyvin siinä pääsi alkuun. Sisältö olisi voinut olla ehkä tarkemmin tiettyihin asioihin painottunut, esim. ääntäminen, tietyt kielioppiasiat. Lyhyellä alkeiskurssilla ei opi puhumaan kieltä, mutta oppii kyllä ymmärtämään kulttuurin perusasioita ja mahdollisesti innostumaan jatko-opintoihin”

”Kurssin laajuus oli liian suuri näin alkajaisiksi ja mahdutettuna kymmeneen opiskelupäivään.”

”Enemmän olisi ehkä omaan työhön liittyviä fraaseja toivonut, kuin sanojen kielioppia. Tuntui turhauttavalta välillä kun piti pohtia taivutusmuotoja kun hallussa ei ollut edes perussanasto.”

Saamenkielen kurssipalautteissa tuli esiin sekä positiivisia että kehitettäviä asioita kurssin aikataulutuksesta. Positiivisina asioina monet kokivat sen, että kurssille oli helppo osallistua kun sai itse suunnitella omat työvuorot jotta kurssille osallistuminen oli mahdollista. Lisäksi tässä asiassa helpotti myös se seikka, että kurssin alusta oli ilmoitettu ajoissa, jotta työvuoroja pystyi vielä muuttamaan siten että halukkaat pääsivät kurssille.

”Sopi ihan hyvin.”

”ei ongelmia, koska tieto ajoissa”

”Sillä hetkellä sopi hyvin, työvuorot sai itse suunniteltua niin että osallistuminen onnistui.”

Kehitettäviä asioita kurssin toteutuksen suhteen tuli myös esiin. Moni koki päivät liian pitkiksi, jolloin opiskelu oli liian intensiivistä. Lisäksi kurssille osallistujat kokivat opiskelun kannalta ikäväksi sen, että peruutuksia tuli jonkin verran opettajan toimesta. Opiskelijat olisivat halunneet saada tuntimateriaalit tarpeeksi ajoissa, jotta he olisivat saaneet etukäteen tutustua tuleviin opiskeltaviin asioihin. Muutama koki raskaaksi sen, että joutui suunnittelemaan työvuoronsa ja kevätloimensa ajankohdan tarkemmin. Moni kurssille osallistuneista tunsi, että aamu- vuorot olivat hyvin raskaita edellisen pitkän työ- ja opiskelupäivän jälkeen. Myös vapaa-ajan ja työajan sovittaminen yhteen koettiin hieman hankalaksi, sillä opiskelu vei vapaa-ajasta toisinaan runsaasti aikaa.

”Vaikea oli väliin saada vuorotyötä tekevänä saada aika riittämään, ja työvuorot sopiviksi”

”Kurssin sovittaminen vuorotyön ja vapaa-ajan kanssa koin haastavaksi.”

”Työvuoroja joutui suunnittelemaan tarkemmin. Vapaa-aika oli paras ratkaisu kohdallani, koska aamuvuorot ovat melko raskaita ja kiireisiä vuoroja fyysisesti ja psyykkisesti. Aamuvuorosta suoraan kurssille oli minulle liian raskas ja pitkä päivä. Keväällä on vielä lomaa ja silloin tulee poissaoloja.”

”Sovittelemalla selvisi, kolmen tunnin yhtäjaksoinen opiskelu oli rankkaa.”

7.4 Kielikurssin vaikutus henkilökunnan ammatilliseen kohtaamiseen

Ammatilliseen kohtaamiseen eli potilaan kohtaamiseen ja vuorovaikutukseen saamenkielellä kurssi antoi saamenkieltä opiskelleille työntekijöille lisää varmuutta. Opiskelijat oppivat tervehtimään ja kyselemään vointia saameksi, jonka potilaat olivat kokeneet kohteliaaksi eleeksi. Kurssilla käytyjen asioiden ansioista osa koki myös, että tämä vaikutti ja madalsi kynnystä alkaa puhumaan saamea saamelaisille. Kurssilaisten kommentit alla:

”Tervehtiminen ja voinnin kysyminen luonnistuu saamen kieliseltä potilaalta. Saamen kielen käyttö vaikuttaa positiivisesti vuorovaikutustilanteisiin ja potilaat kokevat sen ystävälliseksi ja kohteliaaksi eleeksi.”

”Madalsi kynnystä puhumiseen”

”Yksittäisiä tervehdyksiä”

Osa kieltä opiskelevista työntekijöistä koki, että kurssi ei edistänyt heidän omaa saamen kielen osaamista. Heidän mielestään kurssi ei antanut valmiuksia syvällisempään vuorovaikutukseen, ainoastaan alkeisiin, mikä esti kielen käyttöä vasta-alkeita pidemmälle. Kurssilaisten omia pohdintoja alla:

”Antoi edellytyksiä toivottaa huomenet yms. Syvällisempään keskusteluun tai potilastyössä tärkeään voinnin tiedusteluunkaan ei noin lyhyellä kursilla saanut valmiuksia.”

Kielikurssilla oli opiskeltu saamenkielisten nimien taustoja, lisäksi opiskelijat olivat tykänneet saadessaan kuulla opettajan omia kokemuksia saamen kielen käytöstä ja saamelaisten kulttuurista. Osa oli taas sitä mieltä, että kurssi ei edistänyt heidän tietämystään, sillä saamelaisten kulttuuri oli omasta henkilökohtaisesta elämästä tuttu. Kurssilaisten vastaukset alla:

”Kurssin myötä sain lisää tietoa ja pääsin lähemmäs saamelaiskulttuuria. Koin kurssin todella antoisaksi ja olen iloinen että tällainen järjestettiin”

”Toisaalta oli hyvä tietää itä/länsimurteen puhumis/lausumiseroista”

”Kurssi edisti kulttuurillista tietämystä sanaston myötä, kurssilla keskusteltiin jonkin sanan merkityksestä ja käytöstä.”

Lisäksi jotkut olivat sitä mieltä, että kurssilla ei käsitelty tarpeeksi kulttuuria tai kulttuuri oli jo ennestään tuttua omasta elämästä:

”Vähän, koska kurssi oli lyhyt, mutta oli mukava kuulla asioista opettajan kertomana. Erillinen kulttuuriosio olisi hyvä.”

”Ei paljoakaan edistänyt tietämystäni”

”Kulttuuri on tuttu, uutta ei juuri tullut esiin.”

”Omasta taustasta johtuen tiedän saamelaisesta kulttuurista jo paljon. En saanut/tarvinnut kurssilta kulttuurista tietoa.”

”ei varsinaisesti kulttuuria paljon käsitelty, joten ei edistänyt”

”En osaa sanoa. Kulttuuri on henkilökohtaisesta elämästä jo ennestään ollut tuttua.”

7.5 Kielikurssin vaikutus henkilökunnan ammatilliseen kasvuun

Useimmat kurssilla olleista lähtivät opiskelemaan pohjoissaamea kehittääkseen ammatillista osaamistaan. Asiakkaan kohtaamisessa pidettiin tärkeänä sitä että,

heidän kanssaan voisi keskustella heidän omalla äidinkielellään. Useat vastanneista kokivat, että eivät ole saaneet käyttää opittua kieltä työssään. Vastaajat kertoivat näin mielipiteitään:

”En ollenkaan ole käyttänyt saamenkieltä, koska en oppinut mitään pysyvää.”

”Toistaiseksi en ole saanut mahdollisuutta käyttää kieltä.”

”Yksittäisiä tervehdyksiä. Näin lyhyt kurssi ei antanut valmiuksia enempään keskusteluun ja sairaalan käyttökielen opetus jäi vähäiseksi.”

”Osastolla on ajoittain potilaita, joiden äidinkieli on pohjoissaame. Potilaiden kanssa olen käyttänyt jonkin verran pohjoissaamen kieltä, kielen käyttö on lähinnä rajoittunut kohteliaaseen vuorovaikutukseen potilastyössä”.

Monet olivat sitä mieltä, että useimmat saamenkieliset asiakkaat puhuvat sujuvasti myös muita kieliä kuin äidinkieltään, jolloin kommunikaatio asiakkaan kanssa tapahtuu muulla kuin saamen kielellä. Kurssin käyneiden mielestä heidän henkilökohtainen ammatillinen kasvunsa kehittyi. Uskallus kohdata saamenkielinen asiakas ja huomioda hänet hänen omalla äidinkielellään parani selvästi kurssin jälkeen lähes jokaisella. Monet vastanneista kokivat, että saamenkieliset asiakkaat olivat tyytyväisempiä saamaansa palveluun, kun henkilökunta puhui edes muutamana sanan heidän omalla äidinkielellään:

”Olen vähän keskustellut potilaiden kanssa pohjoissaameksi. Vuodeosastotyössä kyllä muutamankin sanan osaaminen on potilaalle merkittävä asia.”

”Osastollamme on saamenkielisiä potilaita ja heidän kanssaan voi kieltä puhua, mutta harvoin on ihan ummikoita jotka puhuu pelkkää saamea”

Saamenkielen jatko-opiskelu halukkuus jakaantui aika tasaväkisesti vastanneiden kesken. Kyselyyn vastanneista osa oli sitä mieltä että, kyseinen saamenkielen kurssi antoi hyvät puitteet jatkaa ja syventää saamenkielen opiskelua, he kertoivat kyselyssä myös saaneensa uuden innon opiskeluun sekä ammatillisen kasvunsa kehittämiseen:

"Kyllä, olen Sogsakk:n virtuaalikoulussa suorittamassa pohjoissaamen perusopintoja 10 op ja aion jatkaa syksyllä jatko-opintoihin"

"Kyllä, aion jatkaa."

"Hankin kirjan jatko-osan omatoimiseen opiskeluun ja olen sen avulla hieman opiskellut sekä kertaillut kurssilla opettua, cd-levyä tulee kuunneltua autossa. Motivaatiota olisi opiskella enemmänkin kun vaan aikaa löytyy."

"Ehdottomasti. Toivottavasti kurssit vaan jatkuisivat syksyllä, tuli vain intoa lisää opiskeluun."

Osa vastanneista tunsi, että opiskelu töiden ohessa kävi turhan raskaaksi liian pitkien päivien sekä kolmivuorotyön kanssa. Ajankäytössä koettiin olevan haasteita. Vaikka opiskeluintoa olisi ollut, henkilökohtainen elämäntilanne ei antanut mahdollisuuksia jatko-opiskeluun:

"Oma aika ei nyt riitä jatko opintoihin tämän kielen kanssa"

"Ajankäytön haasteiden vuoksi tällä hetkellä ei ole suunnitelmassa jatkaa pohjoissaamen opiskelua."

"En jatkanut kielen opiskelua enää, koska kielioppi sotki kaikki jo opittuni päässäni."

"en tällä hetkellä"

"Kiinnostus heräsi mutta käytännössä työnkuvan osittainen muuttuminen ja sen myötä työaikojen muuttuminen, perhetilanne sekä muut menot ovat sen toistaiseksi estäneet. Ehkä voisi osallistua joskus myöhemmin uudestaan."

8 POHDINTA

8.1 Tutkimustulosten merkitys

Tutkimustulokset ovat tärkeitä sekä saamenkielisten että Lapin keskussairaalan kannalta. Molemmat osapuolet hyötyvät kyselystä, sillä saamenkieliset saavat jatkossakin parempaa omakielistä hoitopalvelua ja Lapin keskussairaala voi kehittää ja suunnitella uusia pohjoissaamenkielen jatkokursseja. Jatkotutkimuksella voitaisiin selvittää, miten mahdolliset kurssin sisällön muutokset ja kehitykset ovat edistäneet jatkokurssien sisältöä ja antia. Lisäksi jatkotutkimuksen avulla voitaisiin selvittää myös miten saamenkieliset itse kokevat saavansa omakielistä palvelua Lapin keskussairaalassa.

Tutkimuksen johtopäätöksenä ilmeni, että kurssi on hyödyllinen, kunhan sisältöön ja aikataulutukseen tehtäisi hieman muutoksia. Mielestämme Pohjoissaamenkielen kurssia voisi kehittää niin aikataulutuksen kuin sisällönkin suhteen. Kurssi voitaisiin järjestää useampana kertana viikossa, jotta tunnit eivät olisi liian pitkiä yhdellä kertaa. Työpäivistä ei tulisi siten liian pitkiä ja haasteellisia. Näin työntekijöiden motivaatio ja jaksaminen riittäisivät paremmin opiskeluun. Sisältöä voisi esimerkiksi muuttaa niin, että opiskelijat saisivat opetella enemmän perus- ja sairaalanastoa, eikä kielioppiin keskityttäisi liikaa.

Tekemämme opinnäytetyö on tehty hyviä eettisiä arvoja noudattaen. Olemme huolehtineet siitä, että tutkimus on tehty luotettaviin ja ajankohtaisiin tietolähteisiin perustuen. Kaikki kyselyyn liittyvät henkilötiedot ovat luottamuksellisia, niitä ei tule ilmi missään vaiheessa. Analysoinnin olemme tehneet rehellisesti kyselyvastauksia ja teoriatietoa muuttamatta.

8.2 Opinnäytetyön aiheenvalinta

Pohtiessamme opinnäytetyön aihetta, halusimme tehdä jostain sellaisesta aiheesta, joka liittyy jotenkin lappilaisiin ja heidän terveyteensä. Lisäksi olimme kiinnostuneita vähemmistökansoista ja heidän kulttuuristaan, kielestä ja siihen liittyvistä elämäntavoista jotka vaikuttavat myös terveydentilaan. Lisäksi kyseisestä aiheesta ei ole tehty aikaisempia tutkimuksia ja artikkeleita. Saamelaiisten oikeudet ovat edelleenkin huonommat kuin muun väestön, vaikka parannusta tähän on tapahtunut paljon viimeisten vuosien aikana. Tämän vuoksi halusimme tehdä

juuri saamelaisiin liittyen opinnäytetyön, joka voisi edistää heidän saamaansa hoitoa. Opinnäytetyössä korostuu ihmisen eettiset oikeudet terveydenhoitopiirissä, sillä jokaiselle kuuluu kielestä, kulttuurista, uskonnosta tai rotuun katso-matta hyvä ja turvallinen hoito.

Saimme idean opettajaltamme, joka tiesi kertoa Lapin keskussairaalan järjestä-neen työntekijöilleen saamen kielen kurssin, jonka tarkoituksena oli edistää saa-men kielen asiakkaiden kohtaamista sairaalamaailmassa. Ajattelimme, että Lapin keskussairaalan olisi hyvä tietää, oliko kurssista hyötyä henkilökunnan kannalta ja että paransiko kurssi saamenkielisen väestön hoitoa heidän omalla äidinkielel-lään. Haimme tutkimuslupaa lks: lta, jotta opinnäytetyö voitiin aloittaa.

Aloimme punnita mikä tutkimustapa olisi järkevin ja luotettavin juuri tämän opin-näytetyön kannalta. Saatuamme tietää lks: n yhdyshenkilöltä kurssille osallistu-neiden määrään, päädyimme laadulliseen tutkimustapaan, sillä osallistujia oli kol-menkymmenen verran. Ajattelimme, että avoimet kysymykset olisivat paras tapa toteuttaa, kysymyksiin vastaajat saisivat vapaasti kertoa omat mielipiteensä näin. Olimme yllättyneitä siitä mitä kaikkea tuli ottaa huomioon kyselykaavaketta laa-tiessa, jo sanavalinnat vaikuttivat siihen, oliko kyselykaavake laadullisen tutki-mustavan mukainen.

8.3 Opinnäytetyön teon eri vaiheet

Lähetimme valmiin kyselyn saman yhdyshenkilön kautta kurssille osallistuneiden sähköpostiin. Tässä asiassa jouduimme kuitenkin pettymään kovasti; emme saa-neet vastauksia ensimmäisen kyselyn aikana kuin kolme. Jotta vastauksia oli mahdollista analysoida ja että kyselyn lopullinen tulos olisi mahdollisimman luot-tettava, tarvitsimme huomattavasti enemmän vastauksia. Kun lähetimme kyselyn uudelleen jaettavaksi, saimme vastauksia kaksi. Ihmettelimme tätä sillä ole-timme, että kyselyn saaneet olisivat olleet innokkaampia vastaamaan. Kyseinen kurssi oli kuitenkin vapaaehtoinen ja siksi oletimme että aihe on kiinnostanut heitä.

Harkitsimme vaihtoehtoa, että olisimme toteuttaneet kyselyn haastatteleamalla muutamaa kurssille osallistunutta henkilöä. Keskustelimme siitä Lapin keskussai-raalan yhdyshenkilön kanssa, joka kuitenkin oli sitä mieltä, että kysely lähetetään

vielä kolmannen kerran osallistujille sähköisesti. Kolmannella kerralla saimme kyselyjä täytettynä neljä kappaletta. Tämän jälkeen, saatuamme yhteensä yhdeksän täytettyä kyselyä, ajattelimme analysoida ne vastaukset, jotka olimme saaneet kokoon.

Analysointivaiheessa koimme vaikeaksi sen, että vastaukset olivat laajoja, joihinkin kysymyksiin oli vastattu muutakin kuin mitä oli kysytty. Analysointiamme vaikeutti myös vähäinen vastaajamäärä. Selkeä tutkimusmalli helpotti työskentelyä ja työn valmistumista.

Teoriatietoa löytyi opinnäytetyömme aiheesta jonkin verran. Tutkimuksia saamenkielen käytöstä terveysalalla on tutkittu vähän. Etsimme kirjallisuutta monista eri lähteistä, mutta varsinaisesti saamenkielen käytöstä hoitoalan näkökulmasta löytyi vähän aineistoa. Ulkomaankielisiä, kuten ruotsin ja norjan kirjallisuutta löytyi runsaammin. Saamenkielisiä teoksia löytyi useita, mutta saamenkielen taidottomina emme pystyneet näitä lähteitä käyttämään. Sitä vastoin ruotsin ja norjankielisiä pystyimme jonkin verran hyödyntämään.

Opinnäytetyön teko sujui vaihtelevasti. Erityisesti työtämme edisti alussa innostus ja kiinnostus aihetta kohtaan, saatuamme ideapaperin valmiiksi odotimme kovasti että pääsisimme todenteolla vauhtiin opinnäytetyönteossa. Lisäksi positiivisina tekijöinä opinnäytetyön edistymiseen vaikuttivat hyvä yhteistyö sekä samantyyppiset tavoitteet. Lisäksi olimme myös erittäin motivoituneita ja halusimme saada tietoa tämänhetkisestä saamenkielen osaamisesta Lapin keskussairaalassa. Opinnäytetyön teko jäi hetkeksi syrjään, kun koimme molemmat läheisen menetyksen, jolloin opinnäytetyömme ei edistynyt lainkaan. Tämän jälkeen koimme hankalaksi myös sen, että silloin kun meillä olisi ollut mahdollisuus jatkaa opinnäytetyötä, emme saaneet vastauksia riittävästi. Kyselyn lähettäminen aina uudestaan kurssin osallistujille vei meidän aikaamme ja motivaatiota.

Lisähaastetta toi se, että toinen meistä oli kesän töissä, jolloin yhteisiä tapaamisia oli hankalampi järjestää. Kun kesäloma loppui ja koulu alkoi, aloitimme heti harjoittelun. Opinnäytetyön tekoa helpotti kun pystyimme jakamaan työn osiin, joita teimme itsenäisesti. Teimme paljon internetin ja puhelimen kautta eri osuuksia ja näin pysyimme lähestulkoon aikataulussa.

Opinnäytetyön teko oli kaiken kaikkiaan meille haastavaa mutta erittäin opettavaista ja mielenkiintoista. Koemme, että tiedot ja taidot ovat kehittyneet opinnäytetyöprojektin aikana. Lait ja asetukset ovat mielestämme selkeämpiä kuin aikaisemmin ja monikulttuurisuuden ymmärtäminen hoitotyössä on tätä opinnäytetyötä tehdessämme käynyt kokoajan tärkeämmäksi. Opinnäytetyömme oli laadullisen tutkimustavan mukainen ja siksi jouduimme analysoimaan runsaasti erilaista materiaalia. Olemme oppineet analysoimaan, yhdistelemään ja tulkitsemaan saamaamme tietoa. Yhteistyötaidot ovat myös kasvaneet tätä työtä tehdessämme. Yhdessä tekeminen, toisen huomioiminen ja kuunteleminen ovat kehittyneet. Ongelmanratkaisutaidot, kriittinen päättelykyky sekä luovat ratkaisutaidot ovat kehittyneet opinnäytetyöprosessin aikana.

LÄHTEET

Abdelhamid, P., Juntunen A. & Koskinen L. 2009, Monikulttuurinen hoitotyö. Helsinki: WSOYPro.

Asetus saamelaisalueen koulutuskeskuksesta 649/1993.

Daher, O., Hannikainen, L. & Heikinheimo, K. 2012. Suomen kansalliset vähemmistöt – Kulttuurien ja kielten rikkautta. Helsinki: Otava.

Helander, E & Kailo, K. 1999. Ei alkua, ei loppua – Saamelaisten puheenvuoro. Helsinki: Hakapaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä.

Ihmisoikeudet 2013. Saamelaiset. Viitattu 05.12.2014.

<http://www.ihmisoikeudet.net/index.php?page=saamelaiset>

Kassara, H. 2005. Hoitotyön osaaminen. Helsinki: WSOY.

Kielilaki 2003/423.

Kinnunen, O. & Kitti, H. 2013 Saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutuminen Lapin sairaanhoitopiirissä. Rovaniemen ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 29.09.2014

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/63821/Kinnunen%20Oskari%20ja%20Kitti%20Henri.pdf.pdf?sequence=1>

Kjellström, R. 2003. Samernas liv. Stockholm, Carlsson bokförlag

Koivunen K., Makkonen, M., Manner, H., Peurasaari, S. & Vilmi-Johansson, L. 2015. Tietoa potilaan oikeuksista. Ennen hoitoa hoitotilanteessa ja hoidon päätymisen jälkeen. Lapin sairaanhoitopiiri. Viitattu 21.03.2016.

<http://www.lshp.fi/download/noname/%7B7DB9DF22-A1E3-403B-B2EA-11F94B4BA1C3%7D/827>

Kolttalaki 253/1995.

Kunnallinen ja muu alueellinen itsehallinto, 1999/731.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: EDITA

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 1992/785.

Laki saamelaisalueen koulutuskeskuksesta 545/1993.

Laki saamelaiskäräjistä 2014. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi saamelaiskäräjistä annetun lain erikoislain 40 luvun 11§:n muuttamisesta. HE 167/2014. Viitattu 05.01.2015.

<https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140167>

Lukkarinen, M. 2001. Omakielisten palveluiden turvaaminen sosiaali- ja terveys- huollossa. Helsinki. Viitattu 23.09.2015.

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114413/Jul200101.pdf?sequence=1>

Magga, S. 2008. Äidinkielen merkitys. Saamenkieli hoitotyössä. Saamelaisalueen koulutuskeskus. Opinnäytetyö. Viitattu 11.06.2015.

http://www.sogsakk.fi/hoteli/Arkisto/Opiskelijatyot/Opinnaytetyot/sotepe_saamen_kieli_hoitoty%C3%B6ss%C3%A4.pdf

Monikulttuurinen työyhteisö. Transkulttuurisuus. Viitattu 25.09.2015.

<http://estudio.edupoli.fi/moty/index.asp?id=718&kat=K%C3%A4sitteet&sid=&sub=&title=3134>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012. Toimenpideohjelma saamen kielen elvyttämiseksi. Viitattu 10.12.15

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/tr07.pdf?lang=fi>

Pennanen, J. & Näkkäläjärvi, K. 2000. Siiddastallan, siidoilta kyliin. Jyväskylä: Gummerus.

Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom- Yläne, S & Paavilainen, E. 201. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro Oy.

Rovaniemi 2015. GÁKTI Viitattu 04.06.2015.

<https://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=fae5127c-28cb-484a-86a2-b6a3ff9ad1d9>

Saamen kielilaki 2003/1086.

Saamelaiskäräjät 2014. Saamelaiset. Viitattu 23.02.2015.

http://www.samediggi.fi/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=105&Itemid=104

Saamelaiskäräjät 2014. Saamelaiset suomessa. Viitattu 23.02.2015.

http://www.samediggi.fi/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=105&Itemid=167

Saamelaiskäräjät 2014. Saamen kieli. Saamenkielet Suomessa ja muualla. Viitattu 17.01.2015.

http://www.samediggi.fi/index.php?option=com_content&task=view&id=74&Itemid=167&lang=finnish

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere. Viitattu 19.10.2015.

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html

Sami duodji 2010. Puvut. Viitattu 04.06.2015.

<http://www.samiduodji.com/5>

SamiSoster ry. Magga & Guttorm. BÁLGÁ NALA – Kulttuurisia erityispiirteitä etsimässä. Inari: SámiSoster.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

Terveystieteiden tutkimuskeskus 2015. Saamelaiset. Viitattu 20.01.2015.

<http://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/palvelut/saamelaiset>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vaittinen, M. 2015. Opinnäytetyö. Sähköposti kirsi.hattukangas@edu.lapinamk.fi 23.1.2015.

Vaittinen, M. 2015. Opinnäytetyöhön liittyvää asiaa. Sähköposti kirsi.hattukan-
gas@edu.lapinamk.fi 10.12.2015.

Vento-Hakama, I. 2012. Saamelaisjärjestöt ja niiden verkostoituminen Suo-
messä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 03.05.2015

[https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/47687/VentoHa-
kama_Ida.pdf?sequence=1](https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/47687/VentoHakama_Ida.pdf?sequence=1)

Vuolab-Lohi, K. 2007. Pohjoissaamen kielen tilanne sekä kehittämistarpeet. Vii-
tattu 27.11.2014.

<http://www.kotus.fi/files/742/pohjoisSelvitys.pdf>

Yhdenvertaisuuslaki 2004/21.

LIITE 1

Hei.

Olemme Kati Kalliokoski ja Kirsi Hattukangas Lapin ammattikorkeasta. Opiskelemme sairaanhoitajiksi. Opinnäytetyömme aihe on saamenkielen kurssi 2014 Lapin keskussairaalassa. Opinnäytetyön tavoitteena on edistää saamen kielisten terveyspalveluiden toteutumista ja kielikurssin sisältöä Lapin keskussairaalassa. Tarkoituksena on kuvata hoitajien kokemuksia saamen kielen kurssista.

Sinä voit kertoa vapaasti omin sanoin sekä positiivisia että kehitettäviä asioita kurssista. Mitään henkilötietoja ei tule esiin, tuhoamme arkiston opinnäytetyön valmistuttua. Toivomme saavamme runsaasti vastauksia ja mielipiteitä.

Kiitos vastauksestasi!

LOMAKE

Kerro tähän näkemyksiäsi pohjoissaamen kielen kurssista.

1. Mikä sai sinut opiskelemaan pohjoissaamen kieltä?

2. Mitä mieltä olit kurssin sisällöstä ja laajuudesta?

3. Miten koit kurssin aikataulujen sopivan yhteen työsi ja vapaa-aikasi kanssa?

4. Miten kurssi edisti tietoaasi saamelaisesta kulttuurista?

5. Kuinka paljon olet saanut käyttää hoito/asiakastyössäsi pohjoissaamen kieltä kurssin jälkeen?

6. Millä tavoin kurssi edisti saamen kielisen potilaan kohtaamista ja vuorovaikutuksen toteutumista?

7. Saiko kurssi jatkamaan pohjoissaamen kielen opiskeluasi?

Lomake tulee palauttaa 24.4.2015 mennessä sähköpostiosoitteeseen:
kati.kalliokoski@lapinamk.edu.fi.

Lisätietoa saat tarvittaessa osoitteesta kati.kalliokoski@edu.lapinamk.fi ja
kirsi.hattukangas@edu.lapinamk.fi

LIITE 2

Tässä kyselyvastaukset eriteltyinä ja lokeroituna omiin lokeroihin joista olemme muodostaneet ala- ja yläluokat:

Henkilökohtainen

- Mielenkiinto kieltä kohtaan
- Kuulostaa haastavalta
- Oma tausta
- Sukujuuret
- Mielenkiinto saamen kulttuuria kohtaan
- Kiinnostus saamen kieleen
- Kiinnostus saamen kulttuuriin
- Yleissivistävää
- Uteliaisuus saamelaisuutta kohtaan
- Omat taustat mahdollistavat opiskelun

Ammatillinen

- Opiskelumahdollisuudet
- Halu puhua asiakkaille heidän omalla äidinkielellään
- Työkavereiden innostamana lähtenyt opiskelemaan saamen kieltä
- Itsensä kehittäminen
- Jatko-opiskelu

Kokemukset

A) Sisältö

Positiiviset:

- Sisältö sopiva
- Hyvä
- Kurssi antoi perusteet opiskeluun
- Hyvä ja käytännönläheinen
- Omatoiminen opiskelu helppoa → cd ja kirjat
- Alkeiden oppiminen
- Ei liikaa teoriaa
- Oppii ymmärtämään kulttuurin perusasiat
- Mahdollinen jatko-opiskeluinnostus

Kehitettävät:

- Hoitosanastoon liittyviä fraaseja enemmän
- Turhauttavaa taivutusmuotojen harjoittelu
- Sanasto ei hallussa
- Panostus puhumiseen
- Liian vähän ammatillista sanastoa
- Sisältöön enemmän ääntämistä ja kielioppiasioita
- Kurssin lyhyt → ei opi puhumaan kieltä

B) Laajuus

Positiiviset:

- Sopiva
- Laaja

Kehitettävät:

- Olisi voinut olla laajempi → kirjanoppimäärä olisi saatu käsiteltyä
- Enemmän aikaa olisi jäänyt harjoitteluun
- Kurssin laajuus oli liian suuri aikatauluun suhteutettuna
- Lyhyt kurssi → Liian suppea

Kokemuksia kurssin aikataulusta

Positiiviset:

- Sopi hyvin → sai itse suunnitella työvuorot
- Työvuorot kurssin mukaan
- Tiedotettu kurssista ajoissa → pystynyt vaikuttamaan omiin työvuoroihin
- Sopivat aikataulut
- Itse suunnitella aikataulut
- Ei ongelmia → tieto kurssista ajoissa

Kehitettävät:

- Pitkät päivät liian intensiivistä

- Jonkin verran peruutuksia opettajan toimesta"
- Materiaalin saanti liian myöhäistä
- Työvuorot joutui suunnittelemaan tarkemmin
- Aamuvuorot liian raskaita suoraan kurssille
- Kevät kursin ajoittamiseksi
- Vuorotyön ja vapaa-ajan yhteensovittaminen haastavaa
- Vaikea saada vuorotyöläisenä aika riittämään ja työvuorot sopiviksi
- Kolmen tunnin yhtäjaksoinen opiskelu rankkaa

Kulttuurin edistäminen

Edisti:

- Pääsi lähemmäs saamelaiskulttuuria
- Saamenkielisten nimien alkuperän ymmärtäminen
- Kulttuurillinen tietämys kasvoi
- Sanojen merkitystä ja käyttöä
- Opettajan omat kokemukset mukavia
- Edisti vähän → kurssi lyhyt

Ei edistänyt:

- Jo henkilökohtaisesta elämästä tuttua
- Ei edistänyt → kurssilla ei käsitelty kulttuuria
- Kielenkäyttö kokemukset

Työelämä:

- Ei ollenkaan
- Hyvin vähän
- Hoitotyössä ei ollenkaan
- Yksittäisiä tervehdyksiä
- Sairaalan käyttökieli vähäistä
- Ei ole ollenkaan käyttänyt → Tuntee ettei oppinut mitään
- Kohteliasta vuorovaikutusta potilastyössä
- Ei toistaiseksi ole tullut tarvetta
- Vähäistä keskustelua
- Kokee jo muutaman sanan saameksi olevan merkittävä potilaalle

Henkilökohtainen:

- Ei ollenkaan
- Kotioloissa käyttää kieltä
- Saamenkieltä ei tarvitse käyttää, koska osaavat myös suomen kielen

Saamenkielen edistäminen

Kohtaaminen:

- Lyhyet tervehdykset
- Sisällössä hyvin potilaan kohtaamista ja harjoittelua
- Yksittäisiä tervehdyksiä

- Tervehtiminen ja voinnin kysyminen luonnistuu → potilaat kokevat eleen kohteliaaksi
- Madalsi kynnystä puhumiseen
- Ei edistänyt saamelaisen potilaan kohtaamista

Vuorovaikutus:

- Ei valmiuksia syvällisempään vuorovaikutukseen
- Kurssi antoi valmiudet vuorovaikutukseen potilaan kanssa
- Ei edistänyt vuorovaikutusta

Kielen jatko-opiskelu:

Kiinnostus/halukkuus:

- Kiinnostusta löytyy
- Ehdottomasti toivotaan jatkokurssia
- Motivaatiota löytyy
- Itseopiskelu
- Jatkanut jo saamenkielen opiskelua

Ei kiinnostusta/mahdollisuutta:

- Ei mahdollisuuksia arkitilanteiden vuoksi
- Ei halukkuutta
- Ajankäyttö rajallinen

- Ei halua eikä kiinnostusta jatkaa → kurssi sekoitti jo ennalta opitun
- Ajankäytön haasteet estävät
- Oma aika ei riitä